

(א) משחרב בית המקדש בטל שמיר ונופת צופים אמר ר' יהודה מה טיבו של שמיר זה [בריה היתה מששת ימי בראשית משנותנים אותו על גבי אבנים על גבי קורות מתפתחות לפניו כלוחי פנקס ולא עוד אלא כשנותנין אותו ע"ג ברזל הוא בוקע ויורד מלפניו ואין כל דבר יכול לעמוד בו כיצד עושין לו כורכין אותו במוכין של צמר ונותנים אותו לתוך מני של עופרת מלא סובין של שעורין ובו בנה שלמה את בית המקדש שנא' (מ"א ו) ומקבות והגרזן כל כלי ברזל וגו' דברי ר' יהודה ר' נחמיה אומר מגוררת במגרה היה מבחוץ שנאמר (שם ז) כל אלה אבנים יקרות כמדות גזית מגררות במגרה מבית ומחוץ מה ת"ל מבית ומחוץ בבית לא היו נשמעין אלא מתקנין אותו מבחוץ ומכניסין אותו לפניו] אמר ר' נראין דברי ר' יהודה באבני מקדש ודברי ר' נחמיה באבני ביתו:

(ב) אמר ר' שמעון בן גמליאל תדע שנתאררו [טללים שבראשונה] כשהיה טל יורד על גבי תבן ועל גבי [הקשין] מלבין שנאמר (שמות טז) והנה על פני המדבר דק מחוספס [ועכשיו] משחיר בראשונה כל עיר שהיו טללין מרובין מחברותיה פירותיה [היו] מרובין עכשיו ממועטין רשב"ג משום ר' יהושע מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה ולא ירד טל לברכה וניטל טעם [פירות] וראשון ראשון עומד ר' יוסי אומר אף ניטל שומן [פירות] ר' שמעון בן אלעזר אומר טהרה נטלה את הטעם ואת הריח מעשרות [נטלו את השמן ואת הדגן] משמת ר' אליעזר בטל כבוד [תורה] משמת ר' יהושע בטלו אנשי עצה ופסקה מחשבה מישראל משמת ר"ע בטלו [זרוע תורה] ופסקו מעיינות [חכמה] משמת ר"א בן עזריה בטלה עטרת [חכמים] שעטרת חכמים עשרם משמת בן עזאי בטלו השקדנין משמת בן זומא בטלו הדרשנין משמת ר' חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה מישראל משמת אבא יוסי בן [קטנות] איש קטנתא נתקטנה חסידות מישראל [למה] נקרא שמו איש קטנתא שהוא [קוטנה של חסידות] משמת רבן שמעון בן גמליאל בא גובאי ורבו צרות משמת רבי נכפלו צרות רשב"ג אומר אין לך כל צרה שבאה על הצבור שאין ב"ד מבטלין שמחה כנגדה:

(ה) א"ר ישמעאל מיום שחרב בהמ"ק דין הוא שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין אלא שאין ב"ד גוזרין על הצבור [דברים שאין יכולין לעמוד בהן] הוא היה אומר הואיל ועוקרין את התורה מבינותינו [נגזר על העולם שיהא שמם שלא לישא אשה ושלא להוליד בנים ושלא להקים שבוע הבן עד שיכלה זרעו של אברהם מאליו אמרו לו מוטב להן לצבור] שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידין וכל המתאבלים עליה בעוה"ז שמחים עמה לעוה"ב שנא' (ישעיה סו) שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה וגו': תוספתא סוטה פרק טו

(מח) שם תנו רבנן, כְּשֶׁחָרַב הַבַּיִת (באחרונה) [בְּשָׁנָה], רַבּוּ פְּרוּשִׁין בְּיִשְׂרָאֵל, שְׁלָא לְאָכּוּל בְּשָׂר וְשָׁלָא לְשָׁתוּת יַיִן. נִטְפַל לְהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אָמַר לְהוֹן, בְּנִי, מִפְּנֵי מָה אֵין אַתָּם אוֹכְלִים בְּשָׂר, וְאֵין אַתָּם שׁוֹתִים יַיִן? אָמְרוּ לוֹ, נֹאכַל בְּשָׂר שְׂמַמְנֵנוּ מִקְרִיבִין עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, וְעִכְשָׁיו בְּטֹל? אָמַר לְהֶם, אִם כֵּן - לָחֵם לֹא נֹאכַל, שְׂכָבֵר בְּטֹלוּ מִנְחוֹת? אָפְשָׁר בְּפִירוֹת, פִּירוֹת לֹא נֹאכַל - שְׂכָבֵר בְּטֹלוּ בְּפוּרִים? אָפְשָׁר בְּפִירוֹת אַחֲרִים. מַיִם לֹא נִשְׁתָּה - שְׂכָבֵר בְּטֹל נְסוּף הַמַּיִם? שְׁתָּקוּ, אָמַר לְהֶם, בְּנִי, בּוֹאוּ וְאוֹמַר לְכֶם, שְׁלָא לְהִתְאַבֵּל כָּל עֵיקַר - אֵי - אָפְשָׁר, שְׂכָבֵר נִגְזְרָה גְזָרָה, וְלְהִתְאַבֵּל יוֹתֵר מִדְּאֵי - אֵי - אָפְשָׁר, שְׁאֵין גּוֹזְרִין גְזָרָה עַל הַצְּבוּר אֲלָא אִם כֵּן יְכוּלִים רוּב הַצְּבוּר לַעֲמוֹד בָּהּ. (אמר רב אדא בר אבהו, מאי קרא?) דְּכַתִּיב, (מלאכי ג) "בְּמִאֲרָה אַתָּם נִאָּרִים, וְאוֹתֵי אַתָּם קוֹבְעִים הַגּוֹי כּוֹלֵר". (אי איכא "גוי כולר" - אין. אי לא, לא) אֲלָא כִּד אָמְרוּ חֲכָמִים, סָד אָדָם אֶת בֵּיתוֹ בְּסִיד, וּמְשִׁייר בָּהּ דְּבַר מוּעָט. וְכַמָּה? אָמַר רַבִּי יוֹסֵף, אָמָה עַל אָמָה. אָמַר רַבִּי חֲסִידָא, וּכְנַגַּד הַפֶּתַח. עוֹשָׂה אָדָם כָּל צָרְכֵי סְעוּדָה, וּמְשִׁייר בָּהּ דְּבַר מוּעָט, מַאי הִיא? אָמַר רַב פֶּפְא, כְּסָא דְהֶרְסָנָא. וְעוֹשָׂה אִשָּׁה כָּל תְּכֵשִׁיטָהּ, וּמְשִׁירָת דְּבַר מוּעָט, מַאי הִיא? אָמַר רַב פֶּפְא, בֵּית צִידְעָא, שְׁנַאָמַר, (תהלים קלז) "אִם אֲשַׁכַּחְךָ יְרוּשָׁלַיִם תִּשְׂכַּח יְמִינִי, תִּדְבַק לְשׁוֹנֵי לְחִכִּי" וגו'. מַאי "עַל רֹאשׁ שְׂמֹחֲתִי"? אָמַר רַבִּי יֶצְחָק, זֶה אָפְרַר מְקַלָּה שְׂבָרָאשׁ חֲתָנִים. אָמַר לִיה רַב פֶּפְא לְאַבְבִּי, הִיא מִנַּח לָהּ? (אמר ליה) בְּמָקוֹם תְּפִלִּין, שְׁנַאָמַר, (ישעיה סא) "לְשׁוֹם לְאַבְלֵי צִיּוֹן [לְתַת לְהֶם] פֶּאֶר תַּחַת אָפְרָ". וְכָל הַמִּתְאַבֵּל עַל יְרוּשָׁלַיִם - זוֹכֵה וְרוֹאֵה בְּשִׂמְחָתָהּ, שְׁנַאָמַר, (שם סו) "[שְׂמַחוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם] וגו'". (שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה"). תִּנְיָא, אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בֶּן אֱלִישֶׁע, מִיּוֹם שְׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דִּין הוּא שְׁנַגְזוֹר עַל עֲצָמָנוּ שְׁלָא נֹאכַל בְּשָׂר וְלֹא נִשְׁתָּה יַיִן, אֲלָא שְׁאֵין גּוֹזְרִין גְזָרָה עַל הַצְּבוּר, אֲלָא אִם כֵּן רוּב הַצְּבוּר יְכוּלִים לַעֲמוֹד בָּהּ. וּמִיּוֹם שְׁפִשְׁטָה מְלָכוּת (אדום) שְׁגוֹזְרַת עֲלֵינוּ גְזִירוֹת קָשׁוֹת, וּמִבְּטָלַת מִמֶּנּוּ תוֹרָה וּמִצְוֹת, וְאֵין מִנַּחַת אוֹתָנוּ לְכַנֵּס לְשְׁבוּעַ הַבֵּן. וְאָמְרֵי לָהּ לְיהוֹשֻׁעַ הַבֵּן, דִּין הוּא שְׁנַגְזוֹר עַל עֲצָמָנוּ שְׁלָא לִישָׂא אִשָּׁה וְלְהוֹלִיד בְּנִים, וְנִמְצָא זִרְעוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ כִּלְהָ [מֵאֱלִוִּין], אֲלָא הֵנַח לְהֶם לְיִשְׂרָאֵל, מוּטָב שְׂיִהְיוּ שׁוֹגְגִין וְאֵל יִהְיוּ מְזִידִין:

הדרן עלך חזקת הבתים בבא בתרא ס,ב

אלא כך אמרו חכמים סד אדם את ביתו בסיד ומשייר כו'. ואם תאמר אמאי נקט הנך תלת מילי דוקא וי"ל לפי שכל אדם מוכרח להנך תלת מילי דהיינו לחם לאכול ובגד ללבוש ובית לדור בו, וכן אמר הנביא הלא פרוס לדעב לחמך כי תראה ערום וכסיתו ועניים מרודים תביא בית ואתי לאשמעינן שחייב אדם לעשות זכר לירושלים בכל מיני

צרכיו, ועושה אשה כל תכשיטיה דקאמר כלומר כל מיני מלבושים ותכשיטים דמלבושים בכלל תכשיטיה הן ולפי שאין דרך האנשים להרבות בקשוטי בגדים כמו נשים לכך נקט עושה אשה לרבותא דאפילו אשה שדרכה להרבות בקשוטי בגדים יכולה לעשות הכל רק שתשייר דבר מועט ועוד לפי שהעבודה צריכה ג' דברים בית המקדש ובגדי כהונה וגוף הקרבן הצריכו חכמים לעשות זכר לשלשתן כשבונה בית ועושה בגד וכשעושה צרכי סעודה דגוף סעודת המזבח הוא: תורת חיים בבא בתרא ס,ב.

שם כשחרב הבית בשניה. הא דלא חרדו על בית הראשון בכך, מפני שהיה לו זמן קצוב לחרבנו שבעים שנה, דאין זה זמן רחוק הרבה, אך לחרבן בית שני לא נתפרש זמן, וחשו אולי יהיה אלף או אלפים שנה, לכך נצטערו יותר, ורצו לעשות לו זכר. והא דלא אמרו עצים לא נדליק שבטלו עצי המערכה, ובגד לא נלבוש שבטלו בגדי כהונה, ושמן לא נדליק שבטלה המנורה, נראה דהם לא אמרו אלא על הנאות הנכנסים לגוף, אבל הנאות אלו הם מכשירין, ואין נכנסים לתוך הגוף, ומה שאמרו סד ביתו, זכר לחרבן הבית, ומה שאמרו בשלחן, זכר לחסרון המזבח, כי השלחן הוא במקום מזבח, כמו שאמרו רז"ל על פסוק [יחזקאל מ"א כ"ב] זה השלחן אשר לפני ה'. ומה שאמרו על התכשיטין, הוא כנגד חסרון בגדי כהונה שהם תכשיטין, דכתיב בהו [שמות כ"ח ב'] לכבוד ולתפארת: בניהו בן יהודע בבא בתרא ס,ב.

חוץ מן האלמנה וכו': אמר רב חסדא ק"ו ומה במקום שאסור לכבס מותר ליארס מקום שמותר לכבס אינו דין שמותר ליארס מאי היא דתנן שבת שחל תשעה באב בתוכה אסור לספר ולכבס ובחמישי מותר מפני כבוד השבת ותניא קודם הזמן הזה העם ממעטין בעסקיהם מלישא ומליתן מלבנות ולנטוע ומארסין אבל לא כונסין ואין עושין סעודת אירוסין כי תניא ההיא קודם דקודם (תניא) אמר רבא וקודם דקודם נמי ק"ו ומה במקום שאסור לישא וליתן מותר ליארס מקום שמותר לישא וליתן אינו דין שמותר ליארס לא תימא דרבי יוסי אומר כל הנשים יתארסו אלא אימא כל הנשים ינשאו ולית ליה לרבי יוסי להבחין לית ליה ואיבעית אימא לעולם אית ליה ואימא רבי יוסי אומר כל ארוסות גרושות ינשאו אי הכי היינו ר' יהודה איכא בינייהו נשואה ליארס רבי יהודה סבר נשואה מותרת ליארס ורבי יוסי סבר נשואה אסורה ליארס וסבר ר' יוסי נשואה אסורה ליארס והתניא רבי יוסי אומר כל הנשים יתארסו חוץ מן האלמנה מפני האיבול וכמה איבול שלה שלשים יום וכולן לא ינשאו עד שיהו להן ג' חדשים האי מאי קושיא אילימא דקתני רבי יוסי אומר כל הנשים יתארסו מי אלימא ממתני' דאוקימנא בארוסות גרושות ינשאו ה"ג כל ארוסות גרושות ינשאו אלא מסיפא דקתני וכולן לא ינשאו עד שיהו להן ג' חדשים אינסובי הוא דלא הא איתרוסי שפיר דמי אמר רבא תריץ ואימא הכי ר' יוסי אומר כל ארוסות גרושות ינשאו חוץ מן האלמנה מפני האיבול וכמה איבול שלה שלשים יום ונשואות לא יתארסו עד שיהא להן שלשה חדשים ואלמנה מן האירוסין מי אית לה איבול והתני רבי חייא בר אמי אשתו ארוסה לא אונן ולא מיטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מיטמא לה מתה אינו יורשה מת הוא גובה כתובתה

אלא תנאי היא דתניא מראש חדש ועד התענית העם ממעטין מעסקיהן מלישא ומליתן מלבנות ולנטוע ומליארס ומלישא שבת שחל תשעה באב בתוכה אסור לספר ולכבס (ואסור ליארס) וי"א כל החדש אסור מתקיף לה רב אשי ממאי דליארס ליארס ממש דלמא למיעבד סעודת אירוסין הוא דאסור הא ליארס שפיר דמי אי הכי מלישא לינשא נמי למיעבד סעודת נשואין הוא דאסור הא לישא שפיר דמי הכי השתא בשלמא נשואין בלא סעודה איכא שמחה אלא אירוסין בלא סעודה מי איכא שמחה אלא אמר רב אשי שאני אבילות חדשה מאבילות ישנה ושאני אבילות דרבים מאבילות דיחיד: יבמות מג,ב תוספות

שאני בין אבילות חדשה - פי' בקונט' דאבילות דתשעה באב דהוי ישנה ודרבים קילא וקשיא דאכתי תקשי ק"ו כדמעיקרא ומפרש ר"ת שאני בין אבילות חדשה שאסרו ליארס לפי שבחדשה יש להחמיר מבישנה משא"כ באבילות ישנה ובאבילות דרבים יש להחמיר טפי לענין משא ומתן מאבילות דיחיד דמשא ומתן שהוא דבר של פרהסיא אם יעסקו בפרקמטיא כל היום יבאו ויאמרו שאין חוששין להתאבל על ירושלים ולא דמי לאירוסין שאין אלא שעה אחת וכדאוקמי' בקודם דקודם אבל בשבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסור ליארס דאי שרי אכתי איכא ק"ו דכיבוס ומיהו במגילת סתרים מתיר ליארס אפילו בט' באב שלא יקדמנו אחר ברחמים והביא ראיה מירושלמי וצ"ל דבאבילות דרבים יש להחמיר נמי בכיבוס דכיבוס נמי דבר של פרהסיא שלא יהו כולם עוסקים לכבס ולספר וליפות עצמם ונראים שאין חוששין להתאבל כלל וא"ת דהכא אסרי' ליארס תוך שלשים ובפרק בתרא דמו"ק (דף כג. ושם) תני כל שלשים יום לנישואין משמע דליארס שרי וי"ל דההיא כרבי יהודה דשרי אי נמי נשואין נקט לאשמועינן דאפילו נשואין שרי מיד לאחר שלשים יום אע"פ שבאשתו קתני דצריך להמתין ג' רגלים ונראה לר"ת דאע"ג דאסרינן באביו ובאמו בית השמחה עד י"ב חדש מ"מ מותר לישא אחר שלשים משום מצות פריה ורביה דכל ל' יום לנשואין סתמא קתני אפילו באביו ובאמו דלא מפליג אלא באשתו ואע"ג דקיים פריה ורביה שרי דהלכה כר' יהושע דאמר בסבא על יבמתו ישא אשה בזקנותו שנאמר בבקר זרע את זרעך (קהלת יא) ואם יש לו בנים קטנים מותר לכנוס אפילו תוך ז' או שאין לו בנים כלל או לכל הפחות אחר שבעה כדמשמע בעובדא דר' יוסף הכהן (מו"ק דף כג.) דבעוד שהיה בבית הקברות אמר לאחותה לך וגדלי בני אחותך ומשמע דכנסה לאלתר מדקתני אעפ"כ לא בא

עליה אלא לזמן מרובה ומפרש התם דהיינו ל' ומשמע דלא בא עליה אבל נשואין הוו ור"ח הביא הירושלמי דקתני אע"פ שכנסה לא הכיר בה עד לאחר שלשים ומעשה באחת משודכת שמת אחיה לאחר הזמנת קרואים סמוך לחופה והתיר לכונסה תוך שלשים משום פריה ורביה דבעל מאחר שאם לא ישא את זו לא ישא אחרת ושמה אפי' אם לא היתה משודכת היה מתיר מאחר שחפץ בה יותר מאחרת כדאשכחן ברבי יוסף הכהן דמשום פרנסת בניו אשתראי אע"פ שהיתה אבילה מאחותה ומיהו התם לא אפשר באחרת לפי שמרחמת על בני אחותה יותר משאר נשים והא דאסור במתני' ליארס תוך שלשים ולא מפליג אפילו רוצה לינשא למי שיש לו בנים קטנים או למי שאין לו בנים כלל לפי שצריכה להמתין עדיין לינשא עד שלשה חדשים משום הבחנה ועוד אומר ר"ת דמי שאין לו בנים מותר לישא ולבעול תוך ל' דלא מקיימא מצות פריה ורביה אלא בבעילה אבל תוך ז' ימי אבילות אסור לכנוס כדמוכח בריש כתובות (דף ד. ושם) דלא שרי אלא בטבחו טבוה ויינו מזוג ובמת אביו של חתן או אמה של כלה דוקא ובשאיין לו בנים מיירי התם מדקאמרינן התם דאביו של חתן קטרח ורבי יוסף הכהן אף על פי שדבר עמה בבית הקברות לא כנס עד אחר שבעה או שמא משום פרנסת בנים שרי לכנוס אפילו תוך שבעה וק"ק לפירוש רבינו תם מדתני במסכת שמחות פרק ז' גבי אשתו דצריך להמתין שלש רגלים כשיש לו בנים אבל אין לו בנים או שיש לו בנים קטנים מותר לישא אחרת לאחר שלשים יום ומותר לישא צריך לומר דלישא ולבעול קאמר דלכנוס גרידא אפילו תוך שלשים שרי כדמוכח בעובדא דר' יוסף דמשמע אע"פ שאין לו בנים כלל אין מותר לבעול עד לאחר שלשים ושמה מילתא דפסיקא לתרוייהו נקט ולעולם באין לו בנים שרי אפילו תוך שלשים ולר"י נראה באין לו בנים כלל אסור אפילו לכנוס תוך שלשים כיון דאינו יכול לבעול עד לאחר שלשים ואתי שפיר דנקט במס' שמחות לישא משום דאין לו בנים נקטיה דאפילו לישא אסור והר"ר יוסף אומר דהא דאסרינן בית השמחה היינו דוקא שמחה של רשות דאמרינן במסכת שמחות (פ"ט) על כל המתים אסור לילך לבית השמחה עד שלשים יום ועל אביו ועל אמו שנים עשר חדש אא"כ היתה סעודה של מצוה דאפשר דלא שרי בסעודה של מצוה אלא אחר שלשים וקאי אאביו ואמו אך קצת משמע דשרי אפילו תוך שלשים: תוספות שם